

Мендела І. Я.
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри готельно-ресторанної
та курортної справи факультету туризму
Прикарпатського національного університету
імені Василя Стефаника

Mendela I. Ya.
Candidate of economic science, Assistant Professor
Assistant Professor of the Department
of Hotel-Restaurant and Resort Business, Faculty of Tourism
Vasyl Stefanyk Precarpathian National University

РОЗВИТОК КУРОРТІВ ІВАНО-ФРАНКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

DEVELOPMENT OF RESORTS OF IVANO-FRANKIVSK REGION

Анотація. У статті здійснено перелік курортних місцевостей Івано-Франківської області. Наведено основні інструменти впливу на формування попиту та пропозиції курортних послуг. Розглянуто концепції розвитку санаторно-курортної галузі України. Встановлено напрями регулювання розвитку курортів та ринку курортних послуг за допомогою цінового регулювання. Запропоновано шляхи розвитку санаторно-курортних закладів України загалом та Івано-Франківської області зокрема.

Ключові слова: курорт, курортна діяльність, курортна послуга, рекреаційні ресурси, санаторно-курортні заклади.

Вступ та постановка проблеми. Концепція розвитку підприємств курортної сфери передбачає створення ефективної моделі управління на ринку курортних послуг. Необхідно здійснювати планування розвитку курортних територій з урахуванням географічних особливостей, яке зумовлено тенденціями соціально-економічного розвитку суспільства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням дослідження розвитку курортної сфери, оцінки ефективності діяльності санаторно-курортних закладів присвячені праці таких провідних учених, як Н.І. Ведмідь, Л.М. Гопкало, В.І. Карсекін, К.А. Лебедев, Н.В. Хоменко. Проте у дослідженнях вказаних учених існує низка невирішених питань, що потребують подальших поглиблених досліджень. Зокрема, не розглядаються питання розвитку підприємств курортної сфери, наприклад, планування розвитку курортів (курортних територій).

Метою статі є визначення сутності та аналіз основних інструментів впливу на формування попиту та пропозиції курортних послуг. Регулювання розвитку курортів здійснюється за допомогою цінового регулювання. Необхідною є розробка концепції розвитку курортів та ринку курортних послуг з урахуванням географічних особливостей.

Результати дослідження. Сучасний етап розвитку національної економіки характеризується зростанням ролі та значущості туристичної та курортної діяльності. Особливо динамічно розвивається курортно-рекреаційна сфера, що пов'язано зі створенням сприятливих умов для залучення інвестицій у розбудову туристичної чи курортної інфраструктури, просуванням позитивного туристичного іміджу України та загальним зростанням уваги людини до власного здоров'я, прагненням продовжити тривалість життя та результативну працездатність.

Курортна діяльність відноситься до сфери послуг, оскільки основним видом блага, що споживається внаслідок курортної діяльності, є курортна послуга [1, с. 16].

За характером провідних лікувальних факторів курорти поділяють на [5, с. 59]:

- 1) бальнеологічні, де провідним лікувальним фактором є використання природних мінеральних вод;
- 2) грязьові (застосування як основного лікувального засобу лікувальних грязей);
- 3) кліматичні, де основним лікувально-профілактичним засобом є клімат.

Природні рекреаційні ресурси є основою для функціонування сфери курортів (провадження курортної діяльності) через підтримку розвитку спеціалізованих лікувально-профілактичних закладів з метою задоволення рекреаційних потреб споживачів (людей). Природні рекреаційні ресурси – це перш за все складні природні та природно-технічні геосистеми, об'єкти, явища природи, які мають комфортні (привабливі) властивості для організації та провадження курортно-рекреаційної діяльності, можуть бути використані для її організації впродовж певного часу, а також забезпечують досягнення економічного та соціального ефектів. Економічний ефект може бути виражений в отриманні курортними закладами прибутку, надходженні податків до бюджету, збільшенні строків результативної працездатності працюючих, підвищенні продуктивності праці тощо. Соціальний ефект може бути виражений у подовженні середньої тривалості життя людей, відновленні фізичного здоров'я, зростанні рівня задоволеності людей власним життям тощо.

Отже, домінантою курортної діяльності як галузі туризму є прагнення людини (економічного суб'єкта) оздоровитися в процесі споживання курортної послуги (або комплексу послуг) [3, с. 186].

Нині Україна, незважаючи на забезпеченість туристичними ресурсами та великими потенційними туристичними можливостями, не є конкурентоспроможною по відношенню до розвинутих туристичних держав. Для підвищення рівня курортної привабливості України необхідно розвивати курортну діяльність в кожній області.

Івано-Франківська область має всі передумови для розвитку туризму та рекреації. В області є курортні місцевості, які налічують численні рекреаційні заклади. До природних рекреаційних ресурсів області належать спри-

ятливий клімат, природний потенціал, туристичні маршрути, мінеральні води та лікувальні торфові грязі. Серед курортів слід назвати такі: низькогірні Татарів, Яремче і Микуличин Яремчанської міськради, Мислівка і Новий Мізунь Долинського району, Шешори Косівського району, високогірні Ворохта і Яблуниця Яремчанської міськради і бальнеогрязевий передгірний курорт Черче Рогатинського району [8].

Татарів – кліматичний курорт. Татарів відомий як низькогірний бальнеологічний кліматичний курорт. Він здебільшого представлений котеджами та приватними садибами.

Яремче – відомий кліматичний курорт, розташований на території Карпатського національного природного парку. Курорт включає такі населені пункти: м. Яремче, смт. Ворохта, с. Микуличин, с. Татарів, с. Поляниця, с. Яблуниця. В 35-ти кілометрах від Яремче розташований відомий гірськолижний курорт «Буковель». Яремче – найвідоміший туристичний центр Прикарпаття, який має понад 40 туристсько-рекреаційних закладів і санаторіїв, більше 50 об'єктів зеленого туризму. Для курортної терапії використовуються кліматичне лікування, мінеральні ванни тощо.

Ворохта – високогірний курорт, розташований на території Карпатського природного національного парку. Ворохта – відомий кліматичний курорт. Знижений атмосферний тиск, велика інтенсивність сонячної радіації за достатньої кількості ультрафіолетових променів, чисте, прозоре повітря, підвищений вміст озону й насиченість фітонцидами сприяють лікуванню захворювань органів дихання.

Яблуниця – це високогірний гірськолижний та кліматичний курорт Карпат, який також знаходиться на території Карпатського природного національного парку.

Микуличин – низькогірний кліматичний курорт, розташований у долині річки Прута. Найдовше село в Україні, загальна протяжність становить 44 км. Розвивалося село як відпочинковий осередок з численними відпочинковими закладами, а також як здравниця. Зокрема, славилося селище лікуванням овечою сироваткою. В Микуличині функціонували численні дитячі відпочинкові табори. В часи незалежності України зведено низку пансіонатів, які відповідають найвищим рекреаційним вимогам, активно розвивається зелений туризм з відпочинком в сільських садибах.

Бальнеогрязевий передгірний курорт Черче в с. Черче Рогатинського району. На Опіллі бальнеологічний і грязьовий курорт Черче як лікувальні засоби використовує сірко-водневу, сульфатно-гідрокарбонатно-кальцієву та сульфатно-кальцієву лікувальні води, які вживають для пиття і ванн, а також поєднують з місцевою торф'яною гряззю. Тут лікують хвороби опорно-рухового апарату, периферичної нервової системи, зокрема різні види поліартритів, радикуліт, неврит, гіпертонічну хворобу, а також гінекологічні захворювання [7].

Мислівка – низькогірний кліматичний курорт. У селі Новий Мізунь Долинського району розташований санаторій-профілакторій «Джерело Прикарпаття». На території села розташоване одне з найкращих джерел мінеральної води Івано-Франківщини – Мізунське джерело. Вода з джерела за складом вважається ідентичною «Нафтусі».

Гута Богородчанського району – початковий пункт багатьох туристичних маршрутів. Крім того, це місце для дуже тихого і спокійного відпочинку. Для зимового відпочинку в пансіонаті «Синьогора» є гірськолижний витяг. Готель та оздоровчий комплекс «Синьогора» розташований неподалік президентської резиденції у селі Стара Гута [11].

Туристичний курорт «Буковель» – гірськолижний й бальнеологічний курорт із сучасним обладнанням. «Буковель» лікує та оздоровлює людей із проблемами опорно-рухового апарату, шлунково-кишкового тракту та сечовивідних шляхів. Заклад укомплектований сучасним медичним та діагностичним обладнанням. Саме в закладі використовується найсучасніша рентгенівська апаратура, УЗД, всі види масажу, мануальна терапія, голковколвання, бальнеологічне лікування. Гірськолижний та SPA-курорт «Буковель» має такі складові: відпочинковий комплекс «VODA club», «Банька на дровах», SPA-центр «4 сезони», SPA-центр «Оазис», «Буковельські чани» [6].

Взимку «VODA club» працює у форматі SPA-комплексу. Закрита зона відпочинку дає змогу приймати близько 500 відвідувачів. Послуги комплексу такі: всесезонний теплий басейн, джакузі, релакс-зона, спа-процедури.

«Банька на дровах» розташована в самому центрі курорту. Процедури такі: прогрів ніг за допомогою банних віників, ароматерапія, ванночка для ніг з морською сіллю, фітокімната, банний масаж віниками, контрастні процедури, гаряче мильно-березове омивання тощо.

SPA-центр «4 сезони» пропонує такі види послуг: комплекс бань (класична, фінська, римська, хамам, сінна), джакузі під відкритим небом, масажні технології, грязелікування тощо.

SPA-центр «Оазис» пропонує унікальні програми релаксації, оздоровлення та корекції фігури. Послуги, які пропонує SPA-центр «Оазис», такі: турецька баня (хамам), турецька та мароканська spa-програма, фінська сауна, джакузі для двох, аромованна, фіто-сольова ванна, масажні технології, мінеральне оздоровлення, лікувальні програми, грязелікування тощо.

«Буковельські чани» позитивно впливають на функціональний стан серцево-судинної системи, сприяють покращенню імунологічної реактивності та покращують стан організму загалом.

Санаторій «Косів» заснований на базі цілющих соляних вод Банського озера в Косові. Спеціалізований (спеціальний) санаторій «Косів» Міністерства охорони здоров'я України – це лікувально-профілактичний заклад, який пропонує медичне лікування захворювань верхніх дихальних шляхів, розташований серед чарівної природи Прикарпаття [10].

Шешори – велике гуцульське село, яке розташоване на висоті біля 600 м над рівнем моря, яке має статус курортного. Резорт «Шешори» знаходиться на території національного природного заповідника «Гуцульщина», 150 м від мінерального джерела [9].

Висока потреба в санаторно-курортних послугах і низька платоспроможність населення негативно впливають на обсяг використання рекреаційних послуг.

Серед основних інструментів впливу на формування пропозиції курортних послуг, що визначають економічну активність виробників курортного продукту, виділяють [2; 4]:

- планування та регулювання розвитку курортів (курортних територій) з урахуванням наявних обмежень природно-рекреаційного потенціалу;
- підвищений контроль за цільовим використанням природних ресурсів, розташованих в межах курортів (курортних територій), включаючи землю;
- регулювання оподаткування надавачів курортних послуг (курортних закладів);
- стимулювання інвестицій в розвиток та облаштування курортів (курортних територій).

Для управління попитом на ринку курортних послуг держава використовує маркетингові інструменти

(реклама, збут, обслуговування покупця, цінова політика, організація виставок, поширення інформації, підтримка веб-ресурсів, зв'язок зі споживачами, видання друкованої продукції), регулювання цін (встановлення регульованих цін та тарифів, контроль ціноутворення на підприємствах соціальної інфраструктури, готельних і курортних підприємствах, наприклад, використання різних знижок та пільг для стимулювання туристичної діяльності у низький сезон, безпосередній вплив на рівень цін на підприємствах, що належать державі або нею контролюються, а також ставок екологічного оподаткування), обмеження доступу (ліцензування, сертифікація, стандартизація, встановлення об'єктів туристичної інфраструктури відповідної категорії, реальна пропускна спроможність, рівень припустимого антропогенного навантаження, сезонні та інші умови).

В Україні реалізовувалися концепції розвитку санаторно-курортної галузі, спрямовані на популяризацію серед вітчизняних та іноземних потенційних споживачів привабливості українських туристичних та курортних продуктів (послуг).

1) Концепція розвитку санаторно-курортної галузі (створення оптимальної системи надання доступного та ефективного санаторно-курортного лікування і відпочинку для широких верств населення відповідно до гарантованого рівня медико-санітарної допомоги, забезпечення потреб громадян України та іноземців курортно-рекреаційними послугами на рівні світових стандартів, а також екологічно збалансованого і ефективного природокористування).

2) Концепція Загальнодержавної програми розвитку санаторно-курортної галузі на період до 2017 року (реалізація державної політики в санаторно-курортній сфері шляхом створення в Україні сучасного високоефективного санаторно-курортного комплексу, що забезпечить широкі можливості для задоволення потреб громадян в санаторно-курортній допомозі).

3) Концепція Державної цільової програми розвитку туризму та курортів на період до 2022 року (створення умов для збільшення потоку туристів, створення конкурентоспроможної розвинутої туристичної інфраструктури шляхом раціонального використання туристичних ресурсів, що сприятиме збільшенню обсягу надходжень до бюджетів усіх рівнів від провадження туристичної діяльності).

Чинною нині є Стратегія розвитку туризму та курортів на період до 2026 року (формування сприятливих умов для активізації розвитку сфери туризму та курортів згідно з міжнародними стандартами якості та з урахуванням європейських цінностей, перетворення її на високорентабельну, інтегровану у світовий ринок конкурентоспроможну сферу, що забезпечує прискорення соціально-економічного розвитку регіонів і держави загалом, сприяє підвищенню якості життя населення, гармонійному розвитку і консолідації суспільства, популяризації України у світі) [12].

Регулювання розвитку курортів та ринку курортних послуг також здійснюється за допомогою цінового регулювання (регулювання цін і тарифів). Держава (в особі уповноважених органів регулювання) може значимо впливати на формування цінових параметрів (масштабу цін) на ринку курортних послуг за кількома напрямками:

- встановлення цін (тарифів) за спеціальне використання природних лікувальних ресурсів;
- встановлення цін (тарифів) за провадження господарської діяльності у сфері санаторно-курортного бізнесу (включаючи оренду землі, приміщень, санаторно-лікувальної бази тощо);

- встановлення цін на санаторно-курортні послуги, що надаються споживачам із використанням механізмів соціального страхування;

- формування цінової пропозиції у санаторно-курортних закладах державної та комунальної форми власності;

- розробка фінансово-бюджетної політики для створення системи пільг для зменшення податкового навантаження на ринку курортних послуг;

- формування ефективної моделі державного управління, розроблення державної та місцевої програм розвитку туризму та курортів;

- впровадження інноваційних технологій у процес лікування та реабілітації хворих, удосконалення матеріально-технічної бази курортних закладів;

- формування міжнародного позитивного курортного іміджу держави.

В умовах ринкової економіки пропонується використання цінової дискримінації чи цінової диференціації. Запропонована диференційована цінова політика передбачає наявність різних категорій споживачів, які принципово відрізняються один від одного. Завдання курортного підприємства полягатиме у виявленні цієї диференціації серед своїх гостей та в подальшому її посиленні.

Отже, розвиток санаторно-курортних закладів України загалом та Івано-Франківської області зокрема має здійснюватися шляхом:

- забезпечення розвитку міжнародного співробітництва для вдосконалення санаторно-курортної діяльності;

- створення сприятливих умов для залучення інвестицій у розбудову туристичної та курортної інфраструктури шляхом створення центрів туристичної інформації тощо, залучення державних інвестицій на виконання складних інфраструктурних проектів, інженерну підготовку території, облаштування курортів, будівництво доріг та інших засобів комунікації, тобто тих проектів, які не можуть бути реалізовані за рахунок коштів приватного інвестора;

- формування позитивного туристичного іміджу України під час проведення фестивальної та ярмаркової діяльності;

- визначення цілей і завдань розвитку курортів та курортних територій, що буде основою для прийняття відповідних рішень уповноваженими органами влади національного або регіонального рівня;

- забезпечення раціонального використання природних лікувальних ресурсів;

- підвищення якості санаторно-курортних послуг та безпосередньо шляхів їх реалізації;

- розвиток кадрового потенціалу, підвищення рівня професіоналізму працівників шляхом вдосконалення системи підготовки (перепідготовки) та підвищення кваліфікації кадрів;

- розробка концепції цінової політики з метою збільшення попиту на курортні послуги та прибутковості курортів;

- впровадження ефективної моделі державного управління на ринку курортних послуг.

Висновки. Отже, для розвитку курортної сфери на засадах сталості, тобто забезпечення збалансованого використання курортно-рекреаційних ресурсів та уможливлення їхнього використання наступними поколіннями, держава в особі уповноваженого органу державної влади має здійснювати планування розвитку курортів (курортних територій) з урахуванням наявних ресурсних обмежень розробкою концепцій розвитку підприємств курортної сфери.

Список використаних джерел:

1. Ведмідь Н.І. Санаторно-курортний комплекс: сервісне управління : [монографія] / Н.І. Ведмідь. – К. : КНТЕУ, 2013. – 536 с.
2. Карсекін В.І. Економіко-організаційні проблеми розвитку лікувально-оздоровчих закладів туристичної сфери в Україні / В.І. Карсекін, Л.М. Гопкало // Проблеми інформатизації рекреаційної та туристичної діяльності в Україні: Перспективи культурного та економічного розвитку : пр. Міжнар. Конгресу. – Трускавець, 2000. – С. 223–226.
3. Лебедев К.А. Маркетинговые технологии стимулирования рекреационно-туристического потенциала регионов / К.А. Лебедев // Актуальні проблеми економіки. – 2014. – № 11. – С. 186–190.
4. Туристичні ресурси України : [навч. посіб.] / [О.О. Любіцева, Є.В. Панкова, В.І. Стафійчук]. – К. : Альтерпрес, 2007. – 369 с.
5. Хоменко Н.В. Рекреаційні ресурси та курортологія / Н.В. Хоменко. – К. : Центр учбової літератури, 2007. – 311 с.
6. Буковель [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://bukovel.com>.
7. Дороговказ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ua.dorogovkaz.com>.
8. Івано-Франківська область [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.karpaty.info/ua/uk/if>.
9. Резорт Sheshory [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.sheshory.com.ua>.
10. Санаторій «Косів» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.sankosiv.net/index.html>.
11. Синьогора [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://synyogora.com>.
12. Стратегія розвитку туризму та курортів на період до 2026 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua>.

Анотация. В статье осуществлен перечень курортных местностей Ивано-Франковской области. Приведены основные инструменты влияния на формирование спроса и предложения курортных услуг. Рассмотрены концепции развития санаторно-курортной отрасли Украины. Установлены направления регулирования развития курортов и рынка курортных услуг с помощью ценового регулирования. Предложены пути развития санаторно-курортных учреждений Украины вообще и Ивано-Франковской области в частности.

Ключевые слова: курорт, курортная деятельность, курортная услуга, рекреационные ресурсы, санаторно-курортные учреждения.

Summary. The article provides a list of resorts Ivano-Frankivsk region. The basic tools for influencing the formation of demand and supply of resort services are presented. The concept of development of sanatorium and resort industry of Ukraine is considered. Areas of regulation of development of resorts and the market of resort services with the help of price regulation are established. The ways of development of sanatorium and resort establishments of Ukraine and Ivano-Frankivsk region in particular are offered.

Key words: resort, resort activities, health services, recreational resources, spa facilities.